



Monumentnummer*: 515439

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 10 april 2000
Kadaster deel/nr 82667/147

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Jelsum Leeuwarden Fryslân

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Jelsum E 550

Omschrijving**

Inleiding

De fraai in een wandeltuin gelegen kapitale BOERDERIJ uit 1890, in Eclectische stijl met uitbundige Neo-Renaissance ornamenten, is gesticht door de echtelieden Jan Arjens Wassenaar en Antje Beerts Bos. Jan Arjens Wassenaar, landbouwer en veefokker, vestigde zich vanuit St. Annaparochie in 1890 in Jelsum. Zijn bedrijf was beroemd vanwege het Friese Stamboekrundvee. Drie gebroeders Wassenaar hebben in de jaren 1889-1900 elk voor zichzelf, maar in elkaars nabijheid een kapitale boerderij gesticht. De twee andere boerderijen zijn respectievelijk de te Leeuwarden aan de Mr. P.J. Troelstraweg 193 gelegen boerderij en de eveneens beschermde boerderij Haskerazathe te Jelsum aan de Haskedyk 2. De eerstgenoemde boerderij wordt toegeschreven aan de Leeuwarder architect H.H. Kramer (1850-1934). Deze architect, die mede door zijn uitbundige Neo-renaïssancestijl rond de eeuwwisseling zeer in trek was bij de gegoede burgerij, zou evengoed verantwoordelijk kunnen zijn geweest voor het ontwerp van Vijverzathe.

Het bedrijfsgedeelte van de boerderij heeft aan de achterzijde de karakteristiek van een veeteelt bedrijf, namelijk teruggerooide mendeuren naar de deel. De boerderij is vermoedelijke enige malen verbouwd. De serre aan de zuidzijde is vermoedelijk een uitbreiding; mogelijk is in de dertiger jaren het bedrijfsgedeelte gemoderniseerd: het plafond is gemetseld in holle bakstenen en in de dakschilden zijn panelen aangebracht met bouwglas van het merk VERA-LUX, type R-24 uit Leerdam. De aanbouw aan de noordzijde van de hals is voor de bescherming van ondergeschikt belang. Recentelijk zijn bij het herstel van de kap de ventilatiekasten op de nok verwijderd.

Omschrijving

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



De boerderij bestaat uit een blokvormig voorhuis en een schuurgedeelte, gescheiden door een kort tussenlid. Het woonhuis heeft globaal een vierkante plattegrond met twee afgesloten hoeken; het bedrijfs gedeelte heeft een rechthoekige plattegrond. De gevels zijn opgetrokken in bruine bakstenen: de voorgevel op een borstwering van natuursteen, de zijgevels met een gepleisterde plint.

De gevels zijn verlevendigd door kunststenen speklagen en worden afgesloten door een gevellijst met tandlijst. Het afgeknotte dak is belegd met keramische daktegels en op drie hoeken is een schoorsteen met dekbord. De voorgevel van de boerderij, aan de westzijde, is symmetrisch ingedeeld: in het midden de entree met een viertreeds stoep, een in pandig portiek met gepleisterde wanden en gecanneleerde pilasters, een deuromlijsting met kuif. Op de risalerende muur dammen diamantpanelen en consoles waarop een balkon rust. Het balkon heeft een ijzeren balustrade. De gemetselde erker boven de entree heeft gepleisterde wangen, gecanneleerde pilasters met ionische kapitelen; dubbele balkondeuren met omlijsting. Op de gevellijst een opzetstuk in kunststeen met voluten, timpaan en obelisk; op het middenvlak een ovalen omlijsting met het opschrift ANNO 1890. Aan weerszijden van het opzetstuk een obelisk. Aan weerszijden van de entree een getoogd tweelichtvenster, gepaard door een kroonlijst; de penant tussen beide H-vensters is een gecanneleerde halfzuil. De beide afgesloten hoeken hebben een getoogd H-venster onder een kroonlijst. Op de dakvoet een houten dakkapel met aan weerszijden een fragment van de sneeuwhekken, voluten en een gebogen fronton met schelpmotief. Op het fronton een obelisk en daarnaast twee bollen.

De noordgevel van het woonhuis heeft drie getoogde H-vensters onder een kroonlijst. Tussen de twee rechter ramen is de gedenksteen ingemetseld met het opschrift: Dit gebouw is gesticht door Jan Arjens Wassenaar en Antje Beerts Bos in het jaar 1890. Onder de twee linker ramen twee provisiekelderramen met diefijzers onder een rollaag en koekoek. Aan de zuidgevel is een serre toegevoegd op een bakstenen voet met een houten stijl en regelwerk en onder een zinken aankapping. De bovenlichten hebben gekleurd glas-in-lood. In de zuidgevel twee getoogde H-vensters onder een streklaag. In de oostgevel van het woonhuis, globaal tussen de bovenste speklagen een getoogd tweelichtvenster met gekleurd glas-in-lood, onder een rollaag. De hals heeft aan de zuidzijde een dienstingang met viertreeds stoep. De gevels van de schuur zijn gemetseld in bruine bakstenen onder een schilddak. Het dak is gedekt met riet, met uitzondering van het westelijke dakschild waarop verbeterde Hollandse pannen en enkele regels aan de onderzijde van de dakschilden: aan de noordzijde gesmoorde Friese golfpannen, aan de oost- en zuidzijde keramische daktegels. Aan de schuur aan de zuidzijde zijn muurtjes gemetseld met doorgangen, die de begrenzing markeren van het stalgedeelte. In de zijgevel twaalf rondboog stalramen met een gevorkte, ijzeren tracering, onder een rollaag. In de oostgevel van links naar rechts: een staldeur onder korfboog met rollaag, twee rondboogvensters met gevorkte tracering, een staldeur, een rondboogvenster met gevorkte tracering, de teruggerooide mendeuren. In de noordgevel zes rondboogvensters met gevorkte tracering, en een zijdeur. In de westgevel de dubbele deuren van het in pandige koetshuis; de middenpanelen hebben gietijzeren roosters met een kopje in het midden.

Het INTERIEUR van de boerderij is structureel oorspronkelijk en in de detaillering nagenoeg gaaf.

Het bedrijfs gedeelte van de boerderij heeft een Hollandse stal en de 56 koeboxen zijn van beton en stalen balken met I-profiel, gemerkt "HWR NP 18 Germany". De binnenmuren zijn gestucadoord en beschilderd in de kleuren rood en wit. Het plafond is gemetseld en in de dakschilden zijn panelen aangebracht met VERA-LUX bouwglas. Het schuurgedeelte heeft een traditionele gebintconstructie. Het interieur van het woonhuis is structureel en in de detaillering nagenoeg ongewijzigd. Kamers zijn aan weerszijden van de middengang gesitueerd, waarop haaks een dwarsgang met dienstingang. De gang is met terrazzowerk, waarin een meandermotief is verwerkt, bevloerd en gelambriseerd; de dwarsgang is eenvoudiger uitgevoerd. De entree heeft een bovenlicht met een gebrandschilderde voorstelling met een gezicht op de kerk van Jelsum; het balkenplafond rust op consoles. Naar de achtergang is

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument



een deur met een geëtste voorstelling van een jachttrofee. Het interieur bezit waardevolle interieuronderdelen, waaronder: de noordelijke kamer-en-suite met een gestucadoord en geschilderd plafond met symbolische voorstellingen met instrumenten (muziek), kunstschildersuitrusting (schilderkunst), boek (literatuur) en een buste (filosofie?), verder een marmeren schouw en gebogen vensterbanken; naar de suite schuifdeuren en eveneens een stucplafond met geschilderde druiventrossen op de hoeken. De kamer aan de andere zijde van de gang heeft een houten wandbetimmering met koeflijst en een marmeren schouw. Een van de kamers is ingericht als badkamer met gedeeltelijk een contemporaine inrichting.

Waardering

De boerderij Vijverzathe is van algemeen cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde:

- als bijzondere uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling, namelijk van de welstand van de veehouders in de huidige gemeente Leeuwarderadeel,
- als bijzondere uitdrukking van een typologische ontwikkeling, in het bijzonder van het stalgedeelte dat ingericht was voor het fokken van topvee,
- vanwege de hoge mate van betekenis door de esthetische kwaliteit van het ontwerp,
- vanwege de hoge mate van belang van de ornamentiek van het woonhuis zowel van het exterieur als het interieur,
- vanwege de ligging nabij twee boerderijen van verwanten en nabij de stad Leeuwarden, die voor de bedrijfsvoering van groot economisch belang was,
- vanwege de zeer hoge mate van architectonische gaafheid van het interieur,
- vanwege de hoge mate van gaafheid van het exterieur,
- vanwege de hoogwaardige kwaliteit van de boerderij en de bijbehorende tuinaanleg,
- vanwege de bijzondere betekenis van het object voor het aanzien van het dorp en de landschappelijke omgeving,
- vanwege de hoge mate van zeldzaamheid op provinciale schaal.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Boerderij (M)

Functie

Veehouderij

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument